

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقاله ای در خصوص ۱۳ آبان

۱۳ آبان

سیزدهم آبان سالگرد سه رویداد مهم در تاریخ ایران است تبعید امام خمینی به ترکیه در ۱۳ آبان ۱۳۴۳، کشتار دانش‌آموزان در ۱۳ آبان ۱۳۵۷ در دانشگاه تهران و تسخیر سفارت امریکا در ۱۳ آبان ۱۳۵۸، سه رویداد متفاوت بودند، ولی هر یک در شکل دادن به حرکت انقلاب اسلامی نقش خاصی ایفا کردند. هویت هر سه رخداد، مبارزه با استکبار و عوامل آن است و به همین دلیل این روز «روز ملی مبارزه با استکبار» نامیده می‌شود.

تبعید امام خمینی

در ۱۳ آبان ۱۳۴۳ امام خمینی توسط مأموران حکومت شاه بازداشت و پس از انتقال از قم به تهران، به ترکیه تبعید شدند. این تبعید در پی اعتراض امام به سیاستهای حکومت پهلوی و از جمله تصویب لایحه کاپیتولاسیون به وقوع پیوست. امام ۹ روز پیش از تبعید، در مراسمی که به مناسبت میلاد حضرت زهرا (س) در منزلشان برگزار شد، با ایراد نطقی جنایات و مفساد کاپیتولاسیون را تشریح کردند. امام در سپیده دم ۱۳ آبان توسط یک گروه از مأموران ساواک به سرپرستی سرهنگ مولوی - رئیس ساواک تهران - بازداشت شدند و هنوز آفتاب از افق سرنزده بوده که با یک فروند هواپیمای نظامی از فرودگاه مهرآباد به ترکیه تبعید شدند. اطلاعیه کوتاه ساواک که از رادیو و تلویزیون و روزنامه‌ها انتشار یافت، چنین بود:

«طبق اطلاع موثق و شواهد و دلائل کافی چون رویه آقای خمینی و تحریکات مشارالیه علیه منافع ملت و امنیت و استقلال و تمامیت ارضی کشور تشخیص داده شد، لذا در تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۴۳ از ایران تبعید گردید.»^۱

در پی تبعید امام خمینی علیرغم فضای خفقان، موجی از اعتراض‌ها به صورت تظاهرات در بازار تهران، تعطیلی طولانی دروس حوزه‌ها و ارسال طومارها و نامه‌ها به سازمانهای بین‌المللی و مراجع تقلید جلوه‌گر شد. آیت‌الله حاج مصطفی خمینی نیز در روز تبعید امام بازداشت و زندانی شد و پس از چندی در ۱۳ دی ۱۳۴۳ به ترکیه نزد پدر تبعید شد.

دوران تبعید امام به ترکیه بسیار سخت و شکننده بود. امام حتی از پوشیدن لباس روحانیت منع شده بودند. محل اقامت اولیه امام هتل بلوار پالاس آنکارا بود. اما فردای آن روز برای مخفی نگاهداشتن محل اقامت، امام را به محلی واقع در خیابان آتاترک منتقل کردند. چند روز بعد (۲۱ آبان ۱۳۴۳) برای منزوی تر ساختن ایشان و قطع هرگونه ارتباط، محل تبعید را به شهر بورسا واقع در ۴۶ کیلومتری غرب آنکارا انتقال دادند. در این مدت امکان هرگونه اقدام سیاسی از امام خمینی سلب شده و ایشان تحت مراقبت مستقیم مأمورین اعزامی ایران و نیروهای امنیتی ترکیه قرار داشتند.

امام خمینی جمعاً ۱۱ ماه در ترکیه به سر بردند، سپس ساواک با هماهنگی دولت ترکیه ایشان را در ۱۳ مهر ۱۳۴۴ به عراق تبعید کردند. ایشان به مدت ۱۳ سال تحت نظارت توأم با فشار رژیم بعثی عراق بودند. در بحبوحه انقلاب اسلامی، و در نتیجه افزایش اختناق رژیم بغداد امام خمینی تصمیم به خروج از عراق و عزیمت به کویت گرفتند اما کویت تحت فشار شاه، از پذیرش امام و هیئت همراه امتناع ورزید در نتیجه امام خمینی در مهر ۱۳۵۷ راهی فرانسه شد ندو در «نوفل لوشاتو» در حومه پاریس اقامت گزیدند. امام طی ۴ ماه اقامت خود در فرانسه انقلاب اسلامی را تا مراحل پیروزی هدایت کردند و سپس در ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ به کشور بازگشتند. امام در طول هجرت ۱۴ ساله خود به روشنگری افکار عمومی ایران و جهان نسبت به ماهیت حکومت شاه پرداخته و زمینه انقلاب مردمی و سقوط رژیم پهلوی را فراهم ساختند. به همین دلیل نقطه شروع دوره هجرت یعنی ۱۳ آبان ۱۳۴۳ و همچنین نقطه پایان آن یعنی ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ به عنوان «یوم‌الله» شناخته شده است.

کشتار دانش‌آموزان

سیزدهم آبان ۱۳۵۷ و در روزهای اوج‌گیری انقلاب اسلامی دهها نفر از دانش‌آموزان که برای انجام تظاهرات در محوطه دانشگاه تهران تجمع کرده بودند، هدف تیراندازی مأموران حکومت قرار گرفته و به شهادت رسیدند. به دلیل بسته بودن درهای دانشگاه هیچ یک از دانش‌آموزان نتوانستند از برابر آتش گلوله‌های مأموران بگریزند و این امر تلفات آنان را افزایش داده بود. این جنایت توسط دولت «آشتی ملی» شریف امامی صورت گرفت.

حادثه ۱۳ آبان ۱۳۵۷ بعد از حادثه ۱۷ شهریور آن سال، دومین خونریزی عمده دولت شریف امامی بود؛ در حالی که عمر سیاسی این دولت از ۷۰ روز تجاوز نمی‌کرد. ابعاد حادثه دانشگاه به حدی بود که وقتی در برنامه اخبار شبانگاهی گزارش تیراندازی مستقیم سربازان به روی دانش‌آموزان در دانشگاه از شبکه سراسری تلویزیون پخش شد، وزیر علوم بلافاصله استعفا داد و فردای آن روز کابینه شریف امامی نیز سقوط کرد. از آن پس روز ۱۳ آبان «روز دانش‌آموز» نامیده شد.

تسخیر «لانه جاسوسی»

سیزدهم آبان ۱۳۵۸ ساختمان سفارت امریکا در تهران توسط جمعی از دانشجویان معترض تصرف گردید از زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران تا زمان تسخیر سفارت امریکا در تهران دیپلماتهای امریکایی مستقر در سفارتخانه از هیچ تلاشی در جهت مقابله با نظام نوبنیاد جمهوری اسلامی ایران فروگذار نمی‌کردند. تماس با سرکردگان گروههای ضد انقلاب، ارتباط حمایتی با شبکه‌های کودتا و براندازی در داخل کشور و تأمین مالی گروهکهای تروریستی که در غرب و جنوب ایران به انفجار در لوله‌های نفتی و یا ایجاد نا امنی و بی‌ثباتی در مناطق کردنشین مشغول بودند، از عملکردهای مأموران سیاسی فعال در ساختمان سفارت امریکا بود. این حقایق در اسناد لانه جاسوسی نیز آمده است. بعضی از مقامات بلند پایه دولت کارتر پس از شکست وی در انتخابات ۱۳۵۹ ش. در خاطرات خود، به نقش نامطلوب و مخرب دستگاه حکومتی امریکا علیه ایران که از طریق سفارتخانه آن کشور در تهران هدایت می‌شد اقرار کردند. سفارت امریکا در تهران طی زمستان ۱۳۵۷ تا پائیز ۱۳۵۸ به مرکز فرماندهی عملیات جاسوسی و خرابکاری علیه جمهوری اسلامی ایران تبدیل شده بود؛ نظامی که عمر سیاسی آن به یک سال نمی‌رسید. با این حال سفارت امریکا زمانی توسط دانشجویان تسخیر شد که امریکا خواست مشروع ملت ایران در استرداد شاه و اموال و دارایی‌های بلوکه شده ایران را نادیده گرفت و حتی امکاناتی وسیع در اختیار فراریان حکومت شاه گذاشت تا تشکیلات خود را علیه انقلاب سازماندهی و فعال کنند.

تسخیر لانه جاسوسی امریکا در تهران از ابتدا با حمایت امام خمینی مواجه گردید. امام تصرف لانه جاسوسی توسط دانشجویان را «انقلاب دوم» لقب دادند و در سخنانی، از این اقدام حمایت کردند:

«شما می‌بینید که الان مرکز فساد امریکا را جوانها رفته‌اند گرفته‌اند و امریکائیه‌ها را هم که در آنجا بودند، گرفتند و آن لانه فساد را بدست آوردند و امریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند و جوانها مطمئن باشند که امریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند.» ۲

پی‌نویسها:

۱- روزها و رویدادها؛ انتشارات پیام مهدی؛ بهار ۱۳۷۹؛ ص ۳۹۰

۲- صحیفه نور، ج ۱۰، صص ۱۵۷-۱۴۸؛ ۱۳۵۸/۸/۱۶